

СОЦІОЛОГІЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

УДК 316.4

Ю.В. ВІЗНИЦЯ

ГРОМАДСЬКА ДУМКА ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛЬНОГО КОНТРОЛЮ

Стаття розкриває теоретичні та методологічні засади ідентифікації громадської думки, її зміст та функції. Автор показує вплив громадської думки на людську поведінку, що є виявом соціального контролю.

Ключові слова: громадська думка, соціальний контроль, громадська сфера.

Громадська думка є, мабуть, одним з найбільш часто досліджуваних предметів соціологічних студій. Підкреслення її ролі та значення в соціумі стало ритуальним, переконання в реальності громадської думки багато в чому стало обґрунтуванням самої можливості існування емпіричної соціології як галузі точних знань; як явище громадська думка потребує різнобічного аналізу, тому науковий пошук в цих напрямках триває. Якщо соціологи тяжіють до її визначення в контексті впливу, який громадська думка справляє на різні соціальні інститути, особливо владні структури, то соціальні психологи здебільшого акцентують увагу на її ролі в детермінації поведінки людей.

Мета статті полягає в спробі ще раз наблизитись до з'ясування суті значення поняття “громадська думка” в аспекті її функціонування як засобу соціального контролю.

Громадська думка, як втілення колективної свідомості, може бути визначена як соціальна сила, що, одержавши зовнішнє втілення через усвідомлення самої себе, впливає зі “збігу суджень, винесених більшістю індивідів з приводу якогось питання” [1, с. 68]. В античні часи Геродот і Фулідид вклали в уста перса Оранеса похвальне слово в честь *vox populi*. Пізніше Н. Макіавеллі без вагань назвав її основою влади: “важливо заслужити любов народу, тому що він володіє найбільшою силою та могутністю”; “якщо відомо, що володар має видатні чесноти та користується повагою своїх підданих, ворогам важче буде напасти на нього або скласти проти нього змову... З усіх засобів запобігти змові найбільш правильний – не викликати ненависті народу” [2, с. 10]. Цю точку зору поділяє і Дж. Локк в класичну епоху, високо цінуючи явище, яке в той час називалось *public spirit*, тобто здатність виносити судження та здійснювати обмін ними, якою може користуватися кожний з того моменту, як максимально підніметься над своїми приватними інтересами,

бо це єдиний шлях до спостереження “Загального Блага”. Якщо Laws of opinion рівні за значенням не тільки законам державним, але й законам божеським, то це здійснюється по причині переваги розуму і розуміння над схильностями і судженнями (doxa), при чому критерієм істини виступає консенсус (подібна угода можлива, згідно з Е. Кантом або Ж.-Ж. Руссо, тільки під знаком просвіти (Aufklärung)).

Ю. Габермас, аналізуючи розвиток мас-медіа від початку XVIII ст. аж до сьогодення, дослідив появу й подальший занепад “громадської сфери”, яка, на його думку, стала середовищем зародження громадської думки в її сучасному розумінні. Громадська сфера є сферою громадських дискусій щодо проблем, які становлять громадський інтерес.

Згідно з Ю. Габермасом, громадська сфера спочатку виникла в салонах і кав'ярнях Лондона, Парижа та інших європейських міст. Люди зазвичай зустрічались у салонах, щоб обговорити актуальні питання, використовуючи як аргументи новини бюлетенів і газет, які щойно з'явилися. Політичні дискусії набули надзвичайної ваги. Хоча в них брала участь лише незначна частина населення, салони, на думку Ю. Габермаса, відіграли життєво важливу роль у зародженні демократії. Адже там виникла ідея вирішувати політичні проблеми шляхом публічного обговорення. Громадська сфера, принаймні в принципі, означає публічні дебати індивідів [3, с. 43].

Авторитетний український дослідник проблем громадської думки В. Волович указує на специфічність вживання такого словосполучення стосовно українського суспільства. У вузькому розумінні тлумачення вислову “громадська думка” – це спільна думка громади – основного територіально-адміністративного органу самоуправління в Україні, що в різних формах існував з часів Русі до утворення УРСР. Суб'єктами громадської думки були здебільшого збори (сходи) повнолітніх чоловіків, голів родин, виборного сільського (чи козацького) начальства. Цей статус мали також громадські віче (“копа”), копні суди, церковна та земельна громада [4, с.106]. Громадська думка мала вирішальне значення у справах місцевого управління, судочинства, спільного землекористування, оподаткування тощо [5, с. 127].

Цим терміном в силу історичної традиції в Україні називався також особливий стан масової свідомості – почуття, настрої, судження, ідеї, погляди та інші вияви соціальних ставлень суб'єктів різних соціальних спільностей аж до нації включно. Таке тлумачення охоплює всі можливі форми суспільної свідомості, в яких тією чи іншою мірою репрезентовані позитивні чи негативні оцінки тих явищ, які зумовлюють актуалізований суспільний інтерес.

Громадська думка є особливою соціокультурною складовою духовного життя людей, що відображає велике розмаїття і водночас цілісність суспільної свідомості, її спрямованість на буденність через оцінне ставлення людей до дійсності. Саме тому наявність соціальної оцінки в громадській думці є її відмітною ознакою як особливого стану

масової свідомості. Громадська думка і виникає, і формується, і функціонує як сукупність домінуючих оціночних суджень, що виражають у раціональній чи емоційній формі ставлення певних соціальних груп до поведінки та діяльності окремих людей чи соціальних інституцій. Вона має характер колективного судження, яке позначене загальноприйнятими в тому чи іншому соціальному середовищі суспільними нормами та цінностями.

Суспільна сутність громадської думки виявляється в оцінках соціальних явищ, подій і процесів з так званих інтересів певної спільності. Саме тому в ній домінують ті оцінки, які поділяються суб'єктом громадської думки незалежно від їх істинності чи хибності. Залежно від орієнтації суб'єкта громадська думка може мати позитивну чи негативну спрямованість, конструктивний чи деструктивний характер стосовно соціального поступу. Як вияв колективного розуму громадська думка може бути тривалий час стабільною, закріплюватись у звичаях і традиціях соціальних спільностей, але плінність і змінюваність є її характерними рисами. Сталість, зрілість та інтенсивність громадської думки свідчать про увагу суспільства до тих чи інших соціальних проблем, виражають силу переконаності в необхідності їх повного вирішення.

Формування та розвиток громадської думки або цілеспрямоване, під впливом на масову свідомість політичних інститутів і соціальних установ (політичних партій, медіа тощо), або стихійне – під безпосереднім впливом життєвих обставин, конкретного досвіду і традицій. У кожному випадку відбувається регуляція поведінки індивіда, соціальних груп стосовно прийняття рішення підтримати чи відкинути ті чи інші уявлення, цінності, норми. В поле зору громадської думки потрапляють, як правило, лише ті проблеми, події, факти, які викликають суспільний інтерес, відрізняються актуальністю і в принципі допускають багатозначне тлумачення, можливість дискусії. Традиційно вважається, що за своєю структурою громадська думка може бути моністичною, одноголосною, що є характерним для тоталітарних суспільств, автократій. Про “манекен”, що здатен мислити лише за шаблоном, писав Ф. Ніцше [6, с. 128]. Бездумні виконавці з одноголосним “одобрямс” – герої “антиутопій” від Дж. Свіфта до Дж. Оруелла [7, с. 227]. Інший варіант структури – плюралістичний, що є характерним для демократичних суспільств і який утворений рядом окремих поглядів, що не співпадають [8, с. 312].

Запропонований вище поділ на типи структур за рівнем складності, на нашу думку, не враховує того факту, що навіть за умов найжорстокіших форм тоталітаризму в диференційованому суспільстві не може бути абсолютної одноголосності, якщо розуміти громадську думку та її форми як опосередковане вираження соціальних інтересів (раціональна складова) та ступінь розуміння в інтегральному поєднанні з емоційною оцінкою (ірраціональний бік). У будь-якому разі можливо говорити лише про відносну, ілюзорну моністичність структури громадської думки за недемократичного устрою суспільства.

Громадська думка не є простим відображенням суспільного буття. Вона безпосередньо вплетена в саму поведінку людей і не існує поза нею. Саме тому соціологи досить надійно можуть прогнозувати реальну поведінку людей шляхом емпіричного фіксування вербальної поведінки респондентів. Можна сказати, що, завдяки цій особливості громадської думки взагалі багато в чому тільки й можлива емпірична соціологія як точна наука про суспільні відносини та соціальне буття.

З другого боку, хоча соціологічні опитування і створюють орієнтири стосовно настроїв тієї чи іншої категорії населення, хоча вони і сприяють кращому здійсненню демократії та надають можливість змінювати тактику згідно з одержаними результатами, на їх адресу лунає досить багато критичних зауважень. Не всі відповіді однорідні, і їх підсумування часто є спробою додавання різнорідних множин. Під прикриттям об'єктивної процедури респонденту навіюється певний погляд на проблему, що характеризує не його самого, а замовника дослідження. Як в такому разі уникнути феноменів впливу або переконання? Результати опитування – це показники на певний момент, для оцінки яких потрібен час (залежність від контексту) і ситуація (присутність учасників). Тут ніщо не є фіксованим або визначеним, може виникати ризик “інструменталізації”, прихованої пропаганди, а можливо, і маніпуляції чи містифікації.

Реальність проблем, що існують як в підходах до розуміння сутності громадської думки як явища, так і в практиці її емпіричного вимірювання, дали підстави П. Бурд'є в його праці “Соціологія політики” зауважити: “під сумнів буде поставлено три постулати, імпліцитно залучених до опитувань. Так, кожне опитування передбачає, що всі люди можуть мати власну думку, інакше кажучи – продукування думок доступне всім. Цей перший постулат я заперечую, ризикуючи зачепити чийсь наївно демократичні почуття. Другий постулат передбачає, буцімто всі думки однаково значущі. Я вважаю, що це зовсім не так, і що факт підсумування “думок”, які мають різну реальну силу, призводить до продукування безпідставних артефактів. Третій постулат має прихований прояв: той простий факт, що всім ставлять однакові запитання, передбачає гіпотезу про існування консенсусу стосовно проблематики, тобто згоди стосовно того, що питання заслуговують бути поставленими” [9, с. 153].

Стурбованість цими проблемами тільки підкріплює впевненість у непересічній потребі знов і знов звертатися до студій громадської думки та подальшому вдосконаленню технологій її дослідження.

Інтерпретації громадської думки в переважній більшості випадків обмежені двома функціональними вимірами: гносеологічним, оскільки фіксується її здатність відображати дійсність у відповідних логічних і психологічних формах людської свідомості, та соціологічним, де її розглядають в аспекті її впливу на соціальні інститути й розв'язання важливих суспільних проблем. Це доводить, що досліджувати їх треба у взаємозв'язку, що й забезпечить розуміння суті громадської думки.

Одна з перших спроб реалізації такого підходу до інтерпретації громадської думки здійснена у 1987 р. американським дослідником Ф. Оллпортом у статті “До науки про громадську думку”. Узагальнюючи тогочасний досвід вивчення громадської думки в США, він визначив систему критеріїв її ідентифікації з-поміж інших явищ, що схожі за окремими ознаками. Викладені у статті критерії, які становлять в сукупності досить повну й різнобічну характеристику громадської думки, вони містять ознаки та особливості механізму її функціонування. Йдеться, насамперед, про те, що існування громадської думки передбачає усвідомлення її суб’єктом подібності його власної реакції до реакцій інших індивідів. Цей постулат відображає традиційне твердження, згідно з яким, громадська думка є виявом волі певної цілісної соціальної спільноти, тобто індивід при формуванні ставлення до об’єкта не може ігнорувати оцінки інших. Отже, у свідомості людини, перш ніж вона зробить власні оцінки, вже має бути наявне розуміння того, що й інші люди певним чином ставляться до цього об’єкта. У такому розумінні громадська думка містить в собі реакцію на об’єкт, оцінюваний іншими, і тому має подвійний характер: думку про об’єкт і думку про його соціальні оцінки [10, с. 7].

Найбільшою мірою, як стверджує Ф. Оллпорт, цьому сприяють засоби масової комунікації, створюючи ситуацію, за якої індивід усвідомлює, що оцінювані ним суспільні явища водночас пізнаються й оцінюються іншими.

Таким чином, громадська думка характеризується як процес, спрямований зовні – на об’єкт її оцінки, судження, установки, і водночас як процес впливу масової (суспільної) свідомості на індивідуальну, а отже, спрямований усередину – на свого носія, суб’єкта, тобто індивідів, котрі, висловлюючи власну думку, усвідомлюють вимоги колективної волі та певним чином зважають на них у своїй поведінці.

На такий двоїстий характер громадської думки звертають увагу й інші дослідники, зокрема Е. Ноель-Нойман [11, с. 31]. При аналізі феномену, який дістав назву “ефект попутника”, було виявлено залежність політичних преференцій громадян від їх уявлень про те, на кого орієнтується більшість виборців. Дослідження показали, що більшість респондентів мають уявлення про думки оточуючих з поставлених питань і здатні ці думки оцінювати. Розподіл таких думок, їх співвідношення в масовій свідомості Е. Ноель-Нойман визначає за аналогією з природними явищами, як “клімат думок”.

Запровадження в науковий обіг терміну “клімат думок” мало позитивне значення, оскільки концентрувало увагу на розкритті механізму його дії на особистість. Спроба теоретичного осмислення такого механізму дістала назву “теорія спіралі мовчання”, яка вперше була проголошена на Міжнародному психологічному конгресі в Токіо у 1972 р. Сутність її полягає в тому, що суспільство загрожує ізоляцією і навіть відторгненням індивідам, котрі уникають консенсусу, а з іншого боку, індивідам притаманне (часто неусвідомлене, напевно, генетично вкорінене) почуття

страху перед ізоляцією. Цей страх спонукає їх постійно з'ясовувати, які думки та способи поведінки схвалюються або ні їх оточенням. Якщо люди вважають, що їх судження відповідають консенсусу громадської думки, вони впевнені в собі та беруть участь у розмові, приватній або публічній дискусії, демонструючи свої переконання, приміром, значками, наліпками, одягом та іншими доступними для публічного огляду символами. Якщо ж люди переконані, що вони в меншості, вони стають мовчазними й обережними, посилюючи в громадськості враження слабкості свого табору, поки цей табір не зменшиться і справді до малого твердого ядра, яке цупко тримається старих цінностей, аж поки не буде оголошене табу на нього.

Слушно було б зауважити, що при дослідженні електоральної поведінки виявлено феномен прагнення частини виборців додати свій голос до скарбнички майбутнього ймовірного переможця (bandwagon effect), і, хоча частина дослідників не менш переконливо доводить, що для певної частини виборців є характерним бажання пом'якшити поразку переможеного (underdog), в межах нашого дискурсу важлива вказівка на значущість позиції загалу на складання думки індивіда, яка й утворює передумову подальшого поведінкового вибору [12, с. 68].

Застосування теорії “спіралі мовчання” в дослідженнях електоральної поведінки та інших проявів громадської думки Е. Ноель-Нойман та її послідовниками в багатьох країнах світу довело слушність як окремих положень, так і теорії загалом. Відповідно до теорії спіралі мовчання формувалось і визначення громадської думки. Згідно з твердженням її автора, “громадська думка – це думки, способи поведінки, які слід висловлювати публічно, щоб не опинитись в ізоляції” [11, с. 252]. Акцентуючи далі на співвідношенні страху перед ізоляцією та громадській згоді, авторка дає інше визначення громадської думки: громадська думка – це згода між представниками однієї людської спільноти з питання, яке має важливе емоційне або ціннісне значення, котру мають поважати й індивід, і уряд під загрозою бути відторгненим або поваленим, принаймні як компроміс у публічній поведінці” [11, с. 253].

Порівнюючи ці визначення громадської думки, цілком логічно дійти висновку про їх взаємозумовленість: якщо друге визначення наголошує на цільовій функції громадської думки – забезпечення згоди між її носіями щодо оцінок та ставлення до її об'єктів, то перше визначення вказує на громадську думку як на засіб досягнення такої згоди – загрозу ізоляцією своїм носіям – суб'єктам. Розглянуті під таким кутом зору характеристики громадської думки дають вагомі підстави вважати її різновидом соціального контролю, адже головним призначенням останнього саме й є регулювання поведінки членів соціальних спільнот згідно з прийнятими в них соціальними нормами і цінностями. Таким чином, існує схожість характеристик громадської думки та соціального контролю, а точніше, неформального соціального контролю, який виключає правове регулювання поведінки. Саме в громадській думці соціальний контроль

набуває впливу або вдається до санкцій, серед яких особливе місце посідають психологічні: від ігнорування привітання до цілковитого бойкоту.

Е. Фромм зауважував, що суспільство тільки тоді функціонує ефективно, коли “його члени досягають такого типу поведінки, за якого вони хочуть діяти так, як вони хочуть діяти як члени певного суспільства. Вони повинні бажати робити те, що об’єктивно необхідно для суспільства” [13, с. 380 – 384]. Уявити суспільство, де така поведінка його членів є даністю, неможливо. Ця обставина створює об’єктивну передумову існування соціального контролю, суть якого ми розуміємо як сукупність засобів, за допомогою яких суспільство або соціальна група забезпечує конформну поведінку його членів стосовно рольових вимог і очікувань [14, с. 329]. Для більш наочного розуміння значення такого поняття, як “контроль” слід звернутися до етимології слова. У широко вживаному, побутовому значенні цього слова – як “перевірка”, “спостереження” – співзвучне прототипному значенню у французькій мові (*controle* – зустрічний, вторинний запис з метою перевірки). У соціології словосполучення “соціальний контроль” має англословне походження, і значення “control” з англійської перекладається як “панування”, “насилля”, “влада”, що саме по собі вказує на активну імперативну природу впливу суб’єкта соціального контролю на об’єкт.

Середовищем застосування громадської думки як засобу соціального контролю над індивідом є передусім мала соціальна група (наприклад, сім’я, виробнича бригада, спортивна команда, екіпаж корабля), яка є полем зіткнення соціальних та індивідуальних тисків, під впливом яких постійно знаходиться людина, і контекст самої малої групи є не тільки тлом процесу, а й впливовим фактором взаємодії [15, с. 83].

При всій впливовості й ефективності громадської думки як засобу соціального контролю за соціальною поведінкою індивідів – членів спільнот, слід мати на увазі неоднозначність і різноспрямованість такого впливу. Як здається, скоріше треба говорити про різнорівневу взаємодію громадської думки та її носіїв – членів спільноти та тих членів спільноти, на поведінку та образ мислення яких спрямована громадська думка в іпостасі соціального контролю. Складний суб’єктно-об’єктний процес такої внутрішньогрупової взаємодії слід аналізувати тільки в конкретному контексті. Це, однак, зовсім не означає що сам вплив громадської думки як засобу соціального контролю зникає – неодномірно визначеними залишаються перебіг і результати взаємодії.

У цілому ж розуміння сутності феномену громадської думки можна звести до двох основних концепцій. Згідно з першою, громадська думка – це раціональність. Вона відіграє інструментальну роль у процесі формування та прийняття рішень за умов демократії. Згідно з другою, громадська думка являє собою різновид соціального контролю, що сприяє соціальній інтеграції та забезпечення достатнього рівня одноголосності для певних дій і рішень.

При розв'язанні проблеми ідентифікації громадської думки, український науковець В. Матусевич наголошує на необхідності аналізувати її у взаємозв'язку з думкою індивідуальною, оскільки з останньою ми маємо безпосередньо справу при проведенні опитувань громадської думки [16, с. 16]. При цьому треба зауважити, що розв'язання вказаної проблеми визначається вибором вихідного принципу її аналізу. Так, якщо прийняти припущення методологічного індивідуалізму, згідно з яким, носієм психіки є індивід, а поняття “голос громадської думки”, “публічна свідомість”, “колективний дух” являють собою лише фікції, то громадська думка зводиться до абстракції, якою позначається статистична сума індивідуальних думок. Без відповіді залишається питання про форми існування громадської думки як цілісного утворення, її здатності здійснювати регулятивну та соціально-контрольну функції щодо членів спільнот.

Безпідставною здається також позиція холізму, за якою індивід вважається лише пасивним носієм таких автономних стосовно нього сутностей, як “спільна воля”, “дух”, “громадська думка”. Головна хиба такого підходу полягає у вилученні індивіда з процесу формування громадської думки, позбавлення його можливості виступати її активним виразником, і, тим самим, у виведенні за межі предметного поля досліджень відповідних психологічних форм індивідуального буття.

Якщо за першого підходу громадська думка фактично не приймається як цілісне й відносно самостійне утворення, втрачаючи свої соціальні функції та соціальну суть, то за другого заперечується психологічна передумова її існування – здатність індивіда не тільки усвідомлювати громадську думку, а й відчувати себе її суб'єктом.

Цих недоліків позбавлена методологія системного аналізу, згідно з якою, індивідуальне існує в соціальному контексті, котрий набуває реальних характеристик лише у взаємодії індивідів та їх об'єднань [17, с. 26–33]. Стосовно громадської думки це означає, що вона є водночас і суспільним явищем – станом суспільної свідомості, формою соціального контролю, й індивідуальним, позаяк існує у свідомості індивідів у вигляді оцінок і суджень, що знаходять свою реалізацію в їхній поведінці.

Таким чином, співвідношення індивідуальної та громадської думки можна розглядати як співвідношення двох різних проявів свідомості індивіда: “Я” і “ми”, якщо наявна ідентифікація зі спільнотою; або “Я” і “вони”, якщо такої ідентифікації немає, але є усвідомлення існування певної спільноти й наявності стосунків з нею. Проте, й у першому, й у другому разі громадська думка дістається свідомості індивіда, стає її структурним елементом, виконуючи роль представника спільноти, а отже й її функції: регулювання поведінки індивіда для досягнення соціальної інтеграції, упорядкування життєдіяльності спільноти. Завдяки цьому індивід почувається представником спільноти, а його думка стає способом існування думки громадської.

Виходячи з вищевказаного, можна зазначити, що громадська думка, незалежно від способу існування, має два взаємозв'язані виміри: зовнішній, що розкривається у ставленні людей до суспільно значущих проблем і безпосередньо виявляється у формах їхньої свідомості (оцінках, судженнях, установах) і реальних вчинках, і внутрішній, що полягає в регулюванні поведінки і мислення людей з метою узгодження їх з інтересами спільноти. У цьому разі громадська думка являє собою різновид соціального контролю, суб'єктами й об'єктами якого одночасно виступають члени спільноти – носії та суб'єкти громадської думки.

Список використаної літератури

1. Ферреоль Ж. Социология. Терминологический словарь / Ж. Ферреоль. – СПб : Питер, 2003.
2. Макиавелли Н. Государь; Рассуждения о первой декаде Тита Ливия / Н. Макиавелли. – СПб : Азбука-классика, 2004.
3. Habermas J. The Structural Transformation of the Public Sphere. An Inquiry into a Category of Bourgeois Society / J. Habermas // Cambridge. Polity Press. 1989.
4. Соціологія: короткий енциклопедичний словник / [під заг. ред. В.І. Воловича]. – К. : Укр. Центр духовн. культури, 1998.
5. Крижанівська О. Селянське землекористування в пореформений період / О. Крижанівська // Історія українського селянства. Нариси : в 2 т. – Т. 1.
6. Ницше Ф. Сочинения / Ф. Ницше. – М. : Мысль, 1990. – Т. 1.
7. Оруэлл Д. 1984. Скотный двор / Д. Оруэлл. – М. : АСТ, 2010.
8. Философский энциклопедический словарь. – М. : ИНФРА-М, 2003.
9. Бурдые П. Социология политики / П. Бурдые. – М., 1993.
10. Allport F. Toward a Science of Public Opinion / F. Allport // Public Opinion Quarterly. January. – 1987. – Vol. 1. – № 1.
11. Ноэль-Нойман Э. Общественное мнение. Открытие спирали молчания / Э. Ноэль-Нойман. – М., 1996.
12. Петровская М.М. Политика сквозь призму опросов / М.М. Петровская. – М. : Международные отношения. – 1982.
13. Фромм Э. Бегство от свободы. // М. : Мысль, 1986.
14. Фролов С. Социология / Э. Фромм. – М. : Гардарики, 2001.
15. Миллз Т.М. О социологии малых групп / Т.М. Миллз // Американская социология: перспективы, проблемы, методы. – М. : Прогресс, 1972.
16. Матусевич В. Громадська думка: критерії ідентифікації / В. Матусевич // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2000. – № 2.
17. Шихарев П.Н. Современная социальная психология в Западной Европе / П.Н. Шихарев. – М., 1985.

Надійшла в редакцію 18 вересня 2011 року

Возница Ю.В. Общественное мнение как средство социальной контроля

Статья раскрывает теоретические и методологические основы идентификации общественного мнения, его содержание и функции. Автор показывает влияние общественного мнения на поведение, что является проявлением социального контроля.

Ключевые слова: общественное мнение, социальный контроль, общественная сфера.

Viznytsia Yu. Public opinion as a means of social control

The article presents theoretical and methodical grounds for identification of the public opinion subject, its content and functions. Author shows influence of the public opinion to the human behavior which is a form of social control.

Key words: *public opinion, social control, public sphere.*